

diplomatic discourse possesses some intrinsic inherent – partially convergent and partially divergent – features and characteristics of all (five) traditional functional styles. As a hypothesis for future research and linguistic discussion, we propose to single out the diplomatic discourse as an inter (trans-) stylistic entity (formation) or an independent style. The possible large acceptance of this statement could eliminate the existing terminological pluralism and help to elaborate the only definition of the notion and the term to describe it.

Keywords: *diplomatic discourse, functional styles, partially convergent and partially divergent features.*

Ο. Β. Пономаренко, канд. филол. наук

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (Украина)

Место дипломатического дискурса среди функциональных стилей

В статье констатируется присущность дипломатическому дискурсу парциально конвергентных и парциально дивергентных характеристик пяти традиционных функциональных стилей. Предлагается выделить и определить дипломатический дискурс как отдельное межстилевое образование.

Ключевые слова: *дипломатический дискурс, функциональные стили, парциально конвергентные и парциально дивергентные характеристики.*

Ο. Β. Пономаренко, канд. філол. наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Місце дипломатичного дискурсу серед інших функціональних стилів

У статті констатується притаманність дипломатичному дискурсу парціально конвергентних і парціально дивергентних характеристик п'яти традиційних функціональних стилів. Пропонується виокремити й визначити дипломатичний дискурс як окреме міжстильове утворення.

Ключові слова: *дипломатичний дискурс, функціональні стилі, парціально конвергентні та парціально дивергентні характеристики.*

UDC 811.14'06:81'42:81'276.6:34

A. Stolyarova, διδάκτωρ φιλολογικών επιστημών

Εθνικό Πανεπιστήμιο Κιέβου "Ταράς Σεβτσένκο" (Κίεβο της Ουκρανίας)

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Στο παρόν άρθρο εξετάζονται οι ιδιαιτερότητες λειτουργίας των ρηματικών κατηγοριών της έγκλισης, διάθεσης και του χρόνου στα νεοελληνικά νομοθετικά κείμενα. Η έρευνα διεξάγεται στο πλαίσιο της πραγματολογικής προσέγγισης. Η συγγραφέας εξετάζει τις διαφορές στη λειτουργία των εν λόγω γραμματικών

κατηγοριών σε διαφορετικά είδη των νομοθετικών κειμένων και εξηγεί τους λόγους των διαφορών αυτών.

Λέξεις-κλειδιά: νομοθετικό κείμενο, κώδικας, γραμματική κατηγορία, εγκλιση, χρόνος, διάθεση, επιτελεστική γλωσσική πράξη.

Εδώ και μερικές δεκαετίες τα κείμενα του ύφους των επιχειρηματικών εγγράφων, στα οποία ανήκουν μεταξύ άλλων τα νομοθετικά και δικονομικά κείμενα, βρίσκονται στο επίκεντρο της επιστημονικής διερεύνησης των γλωσσολόγων, γεγονός που μαρτυρείται και επιβεβαιώνεται από τον αριθμό των μελετών που έχουν εκπονηθεί τόσο στην Ουκρανία ([Максимов 1984], [Круківський 1996], [Власенко 2001], [Круківська 2010]) όσο και στην Ελλάδα ([Παπαρίζος 2002], [Σταμάτης 2005]) και άλλες ευρωπαϊκές χώρες ([Телешев 2004], [Андрющенко 2005], [Пыж 2005]).

Σημειωτέον όμως ότι έως και πρόσφατα οι γλωσσικές και υφολογικές ιδιαιτερότητες των νομικών κειμένων εξετάζονταν χωρίς να υπολογίζεται η εξωγλωσσική πραγματικότητα ή με το να υπολογίζεται ελάχιστα, με αποτέλεσμα μερικά γεγονότα απλώς να δηλώνονται χωρίς να ερμηνεύονται και εξηγούνται. Η καθιέρωση της επικοινωνιακής και πραγματολογικής προσέγγισης στα γλωσσικά φαινόμενα στη σύγχρονη Γλωσσολογία έδωσε νέες διαστάσεις στην επιστημονική διερεύνηση του εν λόγω τομέα. Υπό το πρίσμα της παραπάνω προσέγγισης τα γλωσσικά χαρακτηριστικά των νομοθετικών κειμένων καθώς και η ίδια η δομή τους άρχισαν να θεωρούνται αποτέλεσμα εξωγλωσσικών παραγόντων.

Στο παρόν άρθρο **σκοπό** έχουμε να διερευνήσουμε και να εξηγήσουμε τις ιδιαιτερότητες της λειτουργίας εγκλίσεων, χρόνων και διαθέσεων των ρημάτων στα δημοτικά κείμενα των ελληνικών νόμων. Οι εν λόγω ιδιαιτερότητες αποτελούν το **αντικείμενο** της παρούσας έρευνας. Το αναλυόμενο **υλικό** περιλαμβάνει τα κείμενα του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας καθώς και των Ειδικών Ποινικών Νόμων των τελευταίων 10 ετών (στο εξής – ΠΚ, ΚΠΔ και ΕΠΝ αντίστοιχα). Ο όγκος του αναλυθέντος υλικού ανέρχεται στις 1000 σελίδες.

1. Ρηματικές εγκλίσεις. Η μορφολογία των ρημάτων στα αναλυόμενα κείμενα παρουσιάζει μια αρκετά περίεργη – εκ πρώτης όψεως – τάση που είναι δύσκολο να ερμηνευθεί χωρίς να ληφθεί υπ'όψη η επικοινωνιακή-πραγματολογική προσέγγιση των γλωσσικών

φαινομένων. Παρ'όλο που τα νομοθετικά κείμενα διατυπώνουν τους κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς και περιέχουν οδηγίες τόσο για τους φορείς της Εξουσίας όσο και τους κοινούς πολίτες, είναι σχεδόν αδύνατο να βρεθούν εκεί ρηματικοί τύποι στην Προστακτική έγκλιση. Η απόλυτη πλειοψηφία των ρημάτων σ'αυτά είναι Οριστικής έγκλισης. Παραθέτουμε εδώ μερικά μόνο παραδείγματα του φαινομένου:

Ποινή δεν επιβάλλεται παρά μόνο για τις πράξεις εκείνες για τις οποίες ο νόμος την είχε ρητά ορίσει πριν από την τέλεσή τους [αρ. 1 ΠΚ].

Όποιος επαιτεί από φυγοπονία ή από φιλοχρηματία ή κατά συνήθεια τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών [αρ. 407 ΠΚ].

Όταν η απόφαση σε ποινική δίκη εξαρτάται από άλλη ποινική δίκη ... η πρώτη αναβάλλεται ωσότου εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση στη δεύτερη δίκη [αρ. 59 ΚΠΔ].

Η αποκατάσταση ... διατάσσεται από το συμβούλιο εφετών στην περιφέρεια του οποίου κατοικεί μόνιμα εκείνος που τη ζητεί [αρ. 531 ΚΠΔ].

Τα μεταφορικά μέσα ή ψυκτικοί χώροι που χρησιμοποιήθηκαν για τη διάπραξη της ζωοκλοπής ή ζωοκτονίας ... κατάσχονται και παραδίδονται στην πλησιέστερη Τελωνειακή Αρχή για τη φύλαξη μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης [αρ. 5 ΕΠΝ 1300/1982].

Τα μνημεία καταγράφονται, τεκμηριώνονται και καταχωρούνται στο Εθνικό Αρχείο Μνημείων που τηρείται στο Υπουργείο Πολιτισμού [αρ.4 ΕΠΝ 3028/2002].

Σημειώτεον ότι η απουσία της Προστακτικής στα νομοθετικά κείμενα δεν αποτελεί γνώρισμα μόνο ελληνικών κειμένων αλλά χαρακτηρίζει εξίσου και τα εν λόγω κείμενα σε άλλες γλώσσες – Γαλλική, Αγγλική κ.λπ. Το φαινόμενο αυτό το παρατήρησαν στο πρώτο μισό του 20^{ου} αι. οι ειδικοί στη Θεωρία του Δικαίου J. Ray, R. Capitant, G. Motulsky. Το αναλύουν τη δεκαετία του '70 οι M. Villey, G. Kalinowski, P. Amselk και το δηλώνουν ο Ρώσος γλωσσολόγος – ερευνητής της νομικής γλώσσας A. Pigolkin και ο Έλληνας νομικός Κ. Σταμάτης.

Οι πρώτοι ερευνητές απέτυχαν να δώσουν ικανοποιητική εξήγηση του φαινομένου. Έτσι, ο R. Capitant έγραψε: "Η Οριστική και η Προστακτική είναι δύο εγκλίσεις ρημάτων. Η αντίφαση-αντίθεση ανάμεσα στην Οριστική και την Προστακτική είναι ανάμεσα σ' αυτό που υπάρχει και σ' αυτό που πρέπει να υπάρχει"

[Capitant 1928, 1]. Είναι αυτονόητο πως η δήλωση αυτή δε συνέβαλε ουδαμώς στην εξήγηση του φαινομένου. Ο J. Ray αντίθετα έβλεπε την αιτία της επικράτησης της Οριστικής στους νόμους στο ότι τα κείμενα των τελευταίων δεν περιέχουν τους ίδιους τους κανόνες Δικαίου αλλά μόνο τις περιγραφές τους [Ray 1926, 45]. Η άποψή του αυτή δέχτηκε σοβαρές επικρίσεις διότι αν οι κανόνες δεν περιέχονται ακόμη στους νόμους τότε τίθεται το ερώτημα αν υπάρχουν καθόλου. Ο G. Motulsky προτείνει τη δική του εκδοχή σύμφωνα με την οποία ο Νομοθέτης τείνει να διατυπώνει τους κανόνες Δικαίου με ευφημιστική μορφή [Motulsky 1948, 13]. Σ'αυτή την εξήγηση υπάρχει κάποια δόση αλήθειας γιατί πράγματι η προτροπή μπορεί να εκφράζεται έμμεσα. Η εξήγηση αυτή μας πλησιάζει στην κατανόηση της αιτίας του φαινομένου αλλά δεν επαρκεί.

Την καλύτερη λύση κατά την άποψή μας προβάλλει η θεωρία των επιτελεστικών πράξεων του J. Austin [Austin 1962], η θεωρία των γλωσσικών πράξεων του J. Searle [Searle 1969] και η ερμηνεία τους από άλλους ειδικούς, ιδίως από τους ειδικούς στον τομέα της Φιλοσοφίας του Δικαίου. Ανάμεσα στους τελευταίους οι ιδέες του J. Austin και του J. Searle έχουν ιδιαίτερη αποδοχή επειδή το να πραγματοποιείται κάτι με τη βοήθεια των λέξεων είναι άμεση επιδίωξη του Δικαίου. Οι ειδικοί στη Φιλοσοφία του Δικαίου έχουν χωριστεί σε δύο στρατόπεδα ανάλογα με το πώς ερμηνεύουν τη σχέση ανάμεσα στις δύο θεωρίες. Η πρώτη ομάδα θεωρεί ότι επιτελεστικές πράξεις αποτελούν ένα από τα είδη γλωσσικών πράξεων, ενώ οι οπαδοί της δεύτερης βλέπουν τις δύο θεωρίες ως εντελώς ανεξάρτητες τη μία από την άλλη. Αυτό σημαίνει ότι κατ'αυτούς κάθε γλωσσική πράξη μπορεί να χαρακτηρίζεται από επιτελεστικότητα εάν πληρούνται ορισμένοι-συγκεκριμένοι όροι [Grzegorzczak 1986, 171].

Κατά τη γνώμη μας ακριβώς η άποψη της επιτελεστικότητας ως ειδικού γνωρίσματος μιας γλωσσικής πράξης μας επιτρέπει να κατανοήσουμε γιατί η διατύπωση των κανόνων Δικαίου στα νομοθετικά κείμενα γενικά και στα κείμενα Ελληνικών Νόμων συγκεκριμένα γίνεται στην Οριστική έγκλιση. Κάθε γλωσσική πράξη μπορεί να συνιστά επιτελεστική πράξη εάν εκφωνηθεί υπό ορισμένες συνθήκες και από ορισμένα άτομα. Στους Κώδικες ή στους Ειδικούς Νόμους ο Νομοθέτης διατυπώνει τους κανόνες συμπεριφοράς,

προσδίδει στα υπάρχοντα αντικείμενα ή φαινόμενα νομικό χαρακτήρα ή ακόμα διατυπώνει την ύπαρξη στη νομική πραγματικότητα αντικειμένων που δεν υπάρχουν στη φύση – με άλλα λόγια δημιουργεί μια "νέα πραγματικότητα", τη λεγόμενη Νομική πραγματικότητα. Εξ ου μπορούμε να συμπεράνουμε ότι κάθε νομοθετική πράξη αποτελεί επιτελεστική πράξη, πιο συγκεκριμένα τη νομική επιτελεστική πράξη η οποία αντίθετα από τα άλλα είδη επιτελεστικών χαρακτηρίζεται από την αντικειμενικότητα και καθολικότητα: όλοι οι κανόνες της είναι υποχρεωτικοί προς τήρηση και σε αντίθετη περίπτωση επισύρουν έννομες συνέπειες. Η ισχύς των κανόνων Δικαίου που περιέχονται στους συγκεκριμένους νόμους καθορίζεται και τονίζεται από την εισαγωγική, καθαρώς επιτελεστική φράση η οποία εισάγει ολόκληρο το κείμενο, το καθιστά επιτελεστικό και περιέχει ένα από τα επιτελεστικά ρήματα, συνήθως *αποφασίζω* στο πρώτο πρόσωπο πληθυντικού. Παραθέτουμε εδώ την εισαγωγική φράση του ΠΚ Ελλάδας:

*Ο πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας έχοντας υπόψη τις διατάξεις του άρθρου 36 παρ.2 εδ.2 και 3 (ΦΕΚ 182 Α'), με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης **αποφασίζουμε:***

Το κείμενο του Ποινικού Κώδικα, όπως ήδη ισχύει και μεταλωτιστήκε στη δημοτική από την επιτροπή του άρθρου 36 παρ.1 του ν. 1406/83, έχει ως εξής:

Παρόμοια φράση εισάγει το κείμενο του ΚΠΔ και των Ειδικών Ποινικών Νόμων.

Αν λάβουμε υπόψη μας ότι η εισαγωγική φράση κάθε νομοθετικού κειμένου το καθιστά νομική επιτελεστική πράξη, γίνεται σαφέστατο ότι είναι περιττή η διατύπωση των κανόνων Δικαίου στην Προστακτική, επειδή έτσι το κείμενο θα χαρακτηριζόταν από περιττή κατηγορηματικότητα και αμεροληψία.

2. Χρονικοί τύποι του ρήματος. Η ευρεία χρήση του Ενεστώτα αποτελεί γενικώς εγνωσμένο χαρακτηριστικό των κειμένων του ύφους των επιχειρηματικών εγγράφων. Η ανάλυση των κειμένων του ΠΚ, ΚΠΔ και Ειδικών Ποινικών Νόμων που εκπονήσαμε, καταδεικνύει τη χρήση όλων σχεδόν των χρονικών τύπων. Ο πιο εύχρηστος όμως είναι ο Ενεστώτας. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς μας στον ΠΚ το 54 % των ρημάτων είναι στον Ενεστώτα, ενώ στο κείμενο του ΚΠΔ ο αριθμός των ενεστωτικών τύπων ανέρχεται στο

90 %. Την κυριαρχία των τύπων του Ενεστώτα στον ΚΠΔ την αποδίδουμε στο ότι σ'αυτόν διατυπώνονται κυρίως οι Αρχές και οι κανόνες της Δικονομικής διαδικασίας, με αποτέλεσμα οι τύποι του Ενεστώτα να πλειοψηφούν όχι μόνο στις κύριες αλλά και στις δευτερεύουσες προτάσεις. Στον ΠΚ αντίθετα κυριαρχεί η περιγραφή των περιστάσεων. Γι'αυτό το λόγο αν και στις κύριες προτάσεις έχουμε τον Ενεστώτα, στις δευτερεύουσες απαντώνται συχνά και άλλοι χρονικοί τύποι. Η χρήση τους επιτρέπει στο Νομοθέτη να διευκρινίσει πότε έγιναν οι πράξεις, τί προηγείτο τίνος, κ.λπ. Άφθονες δευτερεύουσες συμβάλλουν στην αύξηση του ποσοστού και άλλων χρονικών τύπων.

Αν χορηγήθηκε αμνηστία, χάρη, αναστολή δίωξης, απόλυση υπό όρο ή επήλθε παραγραφή ή αφέθηκε οπωσδήποτε η ποινή για ένα ή περισσότερα από τα εγκλήματα που συρρέουν και των οποίων οι ποινές προσμετρήθηκαν κατά τις διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων, εξακολουθεί η εκτέλεση των υπόλοιπων ποινών ... [αρ. 94 παρ. 3 ΠΚ].

Ανάλογοι υπολογισμοί χρονικών τύπων στους Ειδικούς Ποινικούς Νόμους δείχνουν ότι το ποσοστό των ενεστωτικών τύπων στους τελευταίους είναι όμοιο με του ΚΠΔ και ανέρχεται στο 90 %.

Αξίζει να τονίσουμε όμως ότι η κυρίαρχη θέση του Ενεστώτα στα αναλυόμενα νομοθετικά κείμενα δεν καθορίζεται μόνο από την ποσοτική πλειοψηφία των τύπων του αλλά περισσότερο από την ποιοτική ανωτερότητά τους, που τονίζεται και από το γεγονός ότι απαντώνται στις περισσότερες κύριες προτάσεις. Έτσι, μπορεί να ισχυριστεί κανείς πως τα κείμενα των Νόμων είναι γραμμένα στον Ενεστώτα. Χρησιμοποιώντας αυτό το χρόνο των ρημάτων ο Νομοθέτης – πρώτον– τονίζει την ισχύ των σχετικών κανόνων Δικαίου κάθε φορά που το διαβάζει ο παραλήπτης, επειδή τους διατυπώνει ως κάτι που υφίσταται στο παρόν. Δεύτερον, η χρήση του Ενεστώτα επιτρέπει στον Συντάκτη των νόμων να αποφεύγει δεοντολογικά στοιχεία, τροπικά ρήματα (*οφείλει, πρέπει* κ.λπ.) γιατί χάρη στον Ενεστώτα το περιεχόμενο των κανόνων παρουσιάζεται ως κάτι αντικειμενικό, κάτι που υπάρχει ανεξάρτητα από τη θέλησή μας και δεν μπορεί να αλλάξει.

3. Διάθεση των ρημάτων. Ως γνωστόν, το ύφος των επιχειρηματικών εγγράφων χαρακτηρίζεται από υψηλή συγκέντρωση ρημάτων στην

παθητική διάθεση. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες. Πρώτον, η χρήση της παθητικής φωνής στα ρήματα-κατηγορούμενα αποβλέπει στο να καταστήσει τα νομοθετικά κείμενα απρόσωπα, γενικά και αντικειμενικά, επιτρέποντας στον Συντάκτη τους να μην αναφέρει το υποκείμενο (agent) των ενεργειών – ούτε τους αρμόδιους φορείς της Εξουσίας, ούτε τα φυσικά πρόσωπα ως υποκείμενα Δικαίου.

Η ποινή που εκτίθηκε ολικά ή μερικά στην αλλοδαπή, αν επακολουθήσει καταδίκη στην ημεδαπή για την ίδια πράξη, αφαιρείται από την ποινή που επέβαλαν τα ελληνικά δικαστήρια [αρ. 10 ΠΚ].

Με φυλάκιση μέχρι έξι μηνών τιμωρείται όποιος παραβιάζει τους περιορισμούς που του έχουν επιβληθεί νόμιμα στην ελευθερία της διαμονής και τις σχετικές υποχρεώσεις του [αρ. 182 ΠΚ].

Οι ένορκοι που κληρώθηκαν για την σύνοδο καλούνται με κλήση να εμφανιστούν στους τακτικούς δικαστές του μεικτού ορκωτού δικαστηρίου ... [αρ. 387 παρ. 1 ΚΠΔ].

Αν οι αντιρρήσεις προβληθούν εμπρόθεσμα σύμφωνα με το άρθρο 415, η απόφαση που εκδόθηκε ανατρέπεται, και η υπόθεση εισάγεται για να συζητηθεί με την κοινή διαδικασία ... [αρ. 416 παρ. 1 ΚΠΔ].

Οι αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 παρ. 1 του νόμου αυτού παραγράφονται με συμπλήρωση πέντε ετών από την ημέρα που τελέστηκαν. Η προθεσμία της παραγραφής ... αναστέλλεται μόνο στις εξής περιπτώσεις: α) όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος κατά την οποία τελέστηκε η πράξη, εκτός αν στο μεταξύ εκδόθηκε η απόφαση του άρθρου 6 παρ. 2 του νόμου αυτού ... [αρ. 3 ΕΠΝ 3126/2003].

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω παραδείγματα ο Νομοθέτης εστιάζει την προσοχή μας στις ενέργειες, διαδικασίες καθώς και τις συνθήκες στις οποίες λαμβάνουν αυτές χώρα. Για το λόγο αυτό η πληροφορία για το ποιός ενεργεί (agent) είναι δευτερεύουσα, φαίνεται περιττή και παραλείπεται εύκολα με τη χρήση της παθητικής διάθεσης.

Οι υπολογισμοί μας καταδεικνύουν ότι στον ΠΚ τα ενεργητικά ρήματα αποτελούν το 43 % όλων των ρηματικών τύπων, ενώ τα παθητικά κυμαίνονται γύρω στο 56 % στον ΚΠΔ – 48 % και 52 % αντίστοιχα. Όπως βλέπουμε τα παθητικά ρήματα συγκροτούν πάνω από το ήμισυ του αριθμού των ρημάτων στα υπό ανάλυση κείμενα. Αξίζει να τονίσουμε παράλληλα ότι στα πλαίσια του ΚΚ τα

παθητικά και τα ενεργητικά ρήματα δεν κατανέμονται ισομερώς. Στην πορεία της έρευνάς μας εντοπίσαμε ότι στο Γενικό μέρος του ΠΚ τα παθητικά ρήματα ανέρχονται σε 74 % στο συνολικό αριθμό των ρηματικών τύπων, ενώ οι ενεργητικοί τύποι κυμαίνονται γύρω στο 20 %. Αντίθετα, στο Ειδικό μέρος ο αριθμός των παθητικών ρημάτων μειώνεται αισθητά από 74 % ως 39 %, ενώ τα ενεργητικά ρήματα ανέρχονται στο 61 %. Η ανισομερής κατανομή των ρηματικών τύπων στο ΠΚ οφείλεται στο γεγονός ότι στο Γενικό μέρος διατυπώνονται οι Γενικές Αρχές του ελληνικού Ποινικού Δικαίου και προβάλλονται ορισμοί αρκετών νομικών εννοιών και θεσμών. Άρα υποκείμενα των προτάσεων είναι οι νομικοί όροι – μονολεκτικοί ή πολυλεκτικοί, γεγονός που προϋποθέτει την παθητική διάθεση των ρημάτων-κατηγορουμένων.

Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και για την πράξη που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα και που τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, αν η πράξη αυτή είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα [αρ. 6 παρ. 1 ΠΚ].

Όπως φαίνεται από το παραπάνω παράδειγμα, από τα έξι ρήματα αυτής της πρότασης μόνο το ρήμα είναι είναι στην ενεργητική διάθεση.

Αν εξετάσουμε το Ειδικό μέρος, θα δούμε ότι επικρατούν σ'αυτά οι αναφορικές ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με το σύνδεσμο *όποιος*. Με άλλα λόγια η γενική φόρμουλα των προτάσεων αυτού του μέρους είναι "*Όποιος πράττει αυτό τιμωρείται έτσι*". Επομένως στις δευτερεύουσες προτάσεις κυριαρχούν ομογενή κατηγορούμενα στην ενεργητική διάθεση, με τη βοήθεια των οποίων περιγράφονται οι πράξεις που έχουν ποινικοποιηθεί. Και μόνο το κατηγορούμενο των κύριων προτάσεων εκφράζεται από το παθητικό ρήμα (*τιμωρείται*).

Όποιος με πρόθεση νοθεύει, καταστρέφει ή κρύβει έγγραφα ή άλλα αντικείμενα που μπορούν να χρησιμεύσουν για την απόδειξη δικαιωμάτων ή την υποστήριξη συμφερόντων του ελληνικού κράτους ή συμμάχου του απέναντι σε άλλο κράτος, τιμωρείται με κάθειρξη [αρ. 150 ΠΚ].

Ανάλογοι υπολογισμοί των ρηματικών τύπων στους Ειδικούς Ποινικούς Νόμους δείχνουν ότι το ποσοστό των παθητικών ρημάτων σ'αυτούς πλησιάζει το αντίστοιχο ποσοστό τους στους Κώδικες και

αποτελεί λίγο περισσότερο από το 50%. Εκτός απ' αυτό, όπως και στον ΠΚ, παρατηρείται δυσαναλογία των ενεργητικών και παθητικών τύπων στο πρώτο και στο δεύτερο μέρος των κειμένων. Αυτό συμβαίνει γιατί η δομή των Ειδικών Νόμων μοιάζει με τη δομή του ΠΚ. Το πρώτο μέρος τους περιέχει γενικές αρχές διεξαγωγής μιας έννομης διαδικασίας ενώ το δεύτερο περιγράφει κυρώσεις για παραβάσεις των σχετικών διατάξεων. Πιο κάτω παραθέτουμε δύο άρθρα του ΕΠΝ 3028/2002:

Άρθρο 4. Εθνικό Αρχείο Μνημείων.

1. Τα μνημεία καταγράφονται, τεκμηριώνονται και καταχωρούνται στο Εθνικό Αρχείο Μνημείων, που τηρείται στο Υπουργείο Πολιτισμού.

2. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, ρυθμίζεται η οργάνωση ... του Εθνικού Αρχείου Μνημείων και προσδιορίζονται ο τρόπος καταγραφής των μνημείων, ο τρόπος προστασίας των δεδομένων

Άρθρο 56. Φθορά μνημείου.

Όποιος καταστρέφει, βλάπτει, ρυπαίνει ... ή αλλοιώνει τη μορφή μνημείου ... ή πολιτιστικού αγαθού ..., τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι η έννοια της Παθητικότητας στα υπό ανάλυση κείμενα δεν εκφράζονται μόνο με τα παθητικά ρήματα αλλά και με τη βοήθεια άλλων παθητικών ρηματικών τύπων όπως οι μετοχές – του Ενεστώτα, Αορίστου και Παρακειμένου, οι οποίες απαντώνται τόσο στους Ποινικούς Νόμους όσο και στους Κώδικες. Στα πρωτότυπα όμως κείμενα των Κωδίκων καθώς και των Ποινικών Νόμων των συνταχθέντων στην καθαρεύουσα οι παραπάνω μετοχές χρησιμοποιούνταν πολύ ευρέως, συμβάλλοντας στο να αποφευχθούν οι περιττές δευτερεύουσες και να τηρηθεί η αρχή της λακωνικότητας των Νόμων. Στα δημοτικά κείμενα των κωδίκων και Ειδικών Νόμων αντίθετα διατηρήθηκαν σχεδόν αποκλειστικά στην ορολογία. Ουσιαστικοποιημένες παθητικές μετοχές παίζουν το ρόλο των όρων εκφράζοντας ως επί το πλείστον το νομικό καθεστώς των υποκειμένων Δικαίου (ο ανακρινόμενος, ο απολούμενος, ο αποφυλακίζόμενος, ο κατηγορούμενος, ο εκζητούμενος; ο καταδικασμένος, ο φυλακισμένος; ο αδικηθείς, ο ζημιωθείς). Μη ουσιαστικοποιημένες παθητικές μετοχές αποτελούν κατά κανόνα μέρος των πολυλεκτικών νομικών όρων, περιγράφουν ένα

ουσιαστικό: η εκτιόμενη ποινή, η ανασταλείσα ποινή, ο απελαθείς αλλοδαπός, η προξενηθείσα ζημία κ.λπ.

Εκτός από τις μετοχές η παθητική σημασία εκφράζεται και με τη δομή "γίνομαι + ρηματικό επίθετο σε -τος", που χρησιμοποιείται όταν χρειάζεται να σχηματιστεί η παθητική διάθεση των αποθετικών ρημάτων:

Στη δικαιοδοσία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων δεν εμπίπτουν: ... στ) Όλα τα άλλα πρόσωπα που απολαμβάνουν το προνόμιο της ετεροδικίας με βάση είτε συμβάσεις που έχουν συναφθεί με άλλα κράτη είτε διεθνή έθιμα που γίνονται αποδεκτά από όλα τα κράτη [αρ. 2 ΚΠΔ].

Τι πρέπει να περιέχει και πότε είναι παραδεκτή η αίτηση [αρ. 17 ΚΠΔ].

Η συγκριτική μελέτη των κωδίκων στη δημοτική και την καθαρεύουσα καταδεικνύει ότι η παθητική σημασία στα δημοτικά κείμενα έχει κατά κύριο λόγο ρηματική έκφραση ενώ στα κείμενα που συντάχθηκαν στην καθαρεύουσα η εκφρασή της αποδιδόταν πιο συχνά με μετοχές.

Συνοψίζοντας όσα έχουν λεχθεί παραπάνω αξίζει να αναφέρουμε τα εξής.

Πρώτον, η κυριαρχία της Οριστικής έγκλισης των ρημάτων στα νομοθετικά κείμενα οφείλεται στο γεγονός ότι αυτά αποτελούν επιτελεστικές πράξεις γιατί έχουν επιβληθεί υπό ιδιαίτερες συνθήκες. Η ισχύς των κανόνων Δικαίου οι οποίοι εκφράζονται με αυτά καθορίζεται από τις εισαγωγικές φράσεις με επιτελεστικά ρήματα. Έτσι, δεν υπάρχει ανάγκη να υπερφορτώνονται τα κείμενα από άφθονες προστακτικές.

Δεύτερον, η μελέτη μας επέτρεψε να εντοπίσουμε ανισοκατανομές και ανισορροπίες στο ποσοστό των χρονικών τύπων των ρημάτων που απαντώνται στα αναλυόμενα κείμενα. Οι ενεστώτικοί τύποι πλειοψηφούν όχι μόνο ποσοτικά αλλά και κατισχύουν ποιοτικά, εφ' όσον απαντώνται στις περισσότερες κύριες προτάσεις. Η χρήση του Ενεστώτα επιτρέπει στο Νομοθέτη να παρουσιάσει τους κανόνες Δικαίου ως κάτι που υπάρχει εξακολουθητικά στο παρόν και δεν εξαρτάται από τη θέλησή μας.

Τέλος, το ποσοστό των παθητικών ρημάτων, που συνιστούν συνολικά περισσότερο από το 50% όλων των ρηματικών τύπων και διασφαλίζουν την αντικειμενικότητα και τον απρόσωπο χαρακτήρα

των νομοθετικῶν κειμένων, κυμαίνεται ανάλογα με το πού βρίσκονται (αρχή, τέλος) μέσα στο κείμενο.

Η παρούσα μελέτη δε διεκδικεί την διεξοδικότητα και στη συνέχεια θα μπορούσε να γίνει μια συγκριτική μελέτη των ανομοιοτήτων στη χρήση των εγκλίσεων, χρόνων και φωνών στα νομοθετικά και δικονομικά κείμενα, μια ανάλυση των ιδιαιτεροτήτων χρήσης τροπικών ρημάτων σε διάφορα γένη νομικών κειμένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. *Андрющенко С. В.* Коммуникативно-прагматическая структура высказываний в судебном диалоге (на материале английского языка) : дисс. на соискание учёной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" [Электронный ресурс] / С. В. Андрющенко ; Армавирский лингвистический университет. – Армавир, 2005. – 155 с. – Режим доступа к дисс. : <http://www.diss.rsl.ru>.

2. *Власенко М. С.* Комуникативно-прагматичний аспект іспанського законодавчого тексту : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 "Романські мови" / М. С. Власенко ; Київськ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2001.

3. *Круківська О. В.* Лексико-граматичний і комуникативно-прагматичний аспекти дефініцій у франкомовному законодавчому дискурсі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 "Романські мови" / О. В. Круківська ; Київськ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010.

4. *Круковський В. І.* Комуникативно-прагматичний аспект французьких законодавчих текстів (на матеріалі Цивільного кодексу Франції та інших юридичних текстів) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 "Романські мови" / В. І. Круковський ; Київськ. держ. лінгв. ун-т. – К., 1996.

5. *Максимов С. Е.* Прагматические и структурно-семантические особенности текста международного договора (на материале английского языка) : дисс. на соискание учёной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / С. Е. Максимов ; Киевск. пед. ин-т ин. яз. – К., 1984.

6. *Пиголкин А. С.* Особенности языка законодательства как особого стиля литературной речи / А. С. Пиголкин // Учёные записки ВНИИ советского законодательства. – Вып. 26. – М., 1972.

7. *Пыж А. М.* Функционально-прагматические и дискурсивные аспекты использования английской юридической терминологии : дисс. на соискание учёной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" [Электронный ресурс] / А. М. Пыж ; Самарский гос. ун-т. – Самара, 2005. – Режим доступа к дисс. : <http://www.diss.rsl.ru>.

8. *Телешев А. А.* Лингвопрагматические особенности французского законодательного дискурса : дисс. на соискание учёной степени канд. филол. наук : спец. 10.02.05 "Романские языки" [Электронный ресурс] / А. А. Телешев ; Нижегородский гос. лингв. ун-т им. Н. А. Добролюбова. – Нижний Новгород, 2004. – Режим доступа к дисс. : <http://www.diss.rsl.ru>.

9. *Amselek P.* Philosophie du droit et théorie des actes de langage / Paul Amselek // Théorie des actes de langage, éthique et droit / Dir. P. Amselek. – Paris : Presses Universitaires de France, 1986.

10. *Austin J. L.* How to Do Things with Words? / John L. Austin. – Oxford : Oxford University Press, 1962.

11. *Capitant R.* Introduction à l'étude de l'illicite. L'impératif juridique, thèse de doctorat en droit / René Capitant. – Paris, 1928.

12. *Grzegorzczak Ch.* L'impact de la théorie des actes de langage dans le monde juridique: essai de bilan / Ch. Grzegorzczak // Théorie des actes de langage, éthique et droit / Dir. P. Amselek. – Paris : Presses Universitaires de France, 1986.

13. *Kalinowski G.* Sur les langages respectifs du législateur, du juge et de la loi / G. Kalinowski // Archives de philosophie du droit – № 19. – Paris, 1974.

14. *Motulsky H.* Principes d'une réalisation méthodique du droit privé / H. Motulsky. – Paris : Sirey, 1948.

15. *Ray J.* Essai sur la structure logique du Code civil français / Jean Ray. – Paris : Felix Alcan, 1926.

16. *Searle J. R.* Speech Acts : An Essay in the Philosophy of Language / John R. Searle. – Cambridge, 1969. 17. *Villey M.* De l'indicatif dans le droit / M. Villey // Archives de philosophie du droit – № 19. – Paris, 1974.

18. *Παπαρίζος Χ.* Προσλεκτικοί ενδείκτες στον ελληνικό νομικό λόγο / Χ. Παπαρίζος // Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 22^{ης} ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. στις 27–29 Απριλίου 2001. – Α' τόμος. – Θεσσαλονίκη, 2002.

19. *Ποινική νομοθεσία II – Δίβιβλος: Ποινικός Κώδικας, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας / [επιμέλεια Ηλιάς Γ. Αναγνωστόπουλος].* – Αθήνα : Δίκαιο και Οικονομία – Π. Ν. Σάκκουλας, 2004.

20. *Ποινικός Κώδικας και Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι / [επιμέλεια Λάμπρος Μαργαρίτης, Νίκος Παρασκευόπουλος].* – Αθήνα–Θεσσαλονίκη : Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005.

21. *Σταμάτης Κ. Μ.* Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων / Κώστας Σταμάτης. – Αθήνα–Θεσσαλονίκη : Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005.

Стаття надійшла до редакції 21.10.13

Anna A. Stolyarova, Candidate of Sciences in Philology
Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine)

Pragmatic Factors in the Use of Grammatical Categories of the Verb in Modern Greek Legislative Texts

The aim of the present article is to study and to explain the peculiarities of the functioning of the verb categories of mood, tense and voice in Modern Greek legislative texts. The material examined includes the texts of the valid Greek Criminal Code, the Code of Criminal Procedure as well as of Special Criminal Laws of the past ten years. The research has been conducted on the basis of communicative and pragmatic approach to the study of linguistic phenomena.

The conducted analysis has shown that most verb forms used in Modern Greek legislative texts are of the Indicative Mood despite the fact that these texts contain regulations that should be followed by everyone. Imperative Mood forms are virtually absent from the texts in question. This peculiarity is difficult to explain if we do not consider J. Searle's theory of speech acts and J. Austin's theory of performatives. If these are viewed as separate theories, one can state that every speech act can be characterised by performativity if it is pronounced (written) under special circumstances. The introductory phrase of every Greek law is a classical performative comprising a performative verb in the 1st person plural. To our mind, it is this phrase that turns the whole text of Greek laws into a performative and makes the use of imperatives and modal verbs superfluous.

The use of the Present Tense is viewed as one of the most prominent features of the texts belonging to the style of official documents. In this respect Greek legislative texts are not an exception to the rule. The conducted analysis has shown that the dominance of Present Tense verb forms in Greek legislative texts is not only quantitative but also qualitative as they constitute an absolute majority in the main clauses. At the same time we have established the difference in the distribution of Present Tense forms in the texts under analysis. In the Greek Criminal Code the number of Present Tense verb forms is 54 % while in the Code of Criminal Procedure it reaches 90 %. This can be explained by the fact that in the latter only general rules of conducting the criminal procedure are formulated. As a result not only the verbs in the main clauses are in the Present Tense but also those in most subordinate clauses. In the former, on the contrary, the circumstances under which criminal acts are committed, whole situations are described. For this reason in the Criminal Code other tense forms are often used in subordinate clauses.

The wide use of Passive Voice forms is also considered as one of the dominant features of the style of official documents. Our calculations support this statement. In the Criminal Code passive verb forms reach 56 % out of all verb forms while in the Code of Criminal Procedure they constitute only 52 %. Interestingly enough, passive verb forms are not evenly distributed in the text of the Criminal Code. In the General Part their concentration exceeds 74 % while in the Special Part it hardly reaches 39 %. The reason for this is that in the General Part only the general and abstract principles of Greek criminal legislation are formulated while in the Special Part most articles follow the formula "The person who does this is punished in this way". Given the fact that criminal acts are thoroughly described by active homogeneous predicates, the concentration of passive verb forms in the Special Part of the Criminal Code falls radically.

It should also be mentioned that passive meanings in Greek legislative texts are expressed not only by passive verb forms but also by the verb γίνονται ("to become") used with a verbal adjective ending in -τος. Another way of expressing passive meanings is using passive participles, some of which are a characteristic feature of the learned language (the so-called katharevousa) and are rarely used in other functional styles.

The structure of Special Criminal Laws resembles that of the Criminal Code. Therefore, the use of the verb forms in them is similar to that in the Criminal Code.

Key words: *legislative text, code, grammatical category, mood, tense, voice, performative.*

А. А. Столярова, канд. филол. наук
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (Украина)

**Прагматические факторы использования грамматических категорий
глагола в новогреческих законодательных текстах**

В статье рассматривается специфика функционирования глагольных категорий наклонения, времени и залога в законодательных текстах на новогреческом языке с коммуникативно-прагматических позиций. Устанавливаются расхождения в их функционировании в различных видах законодательных текстов и раскрываются причины данных различий.

Ключевые слова: законодательный текст, кодекс, грамматическая категория, наклонение, время, залог, перформатив.

А. А. Столярова, канд. філол. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

**Прагматичні чинники використання граматичних категорій
дієслова в новогрецьких законодавчих текстах**

У статті розглядається специфіка функціонування дієслівних категорій способу, часу та стану в законодавчих текстах новогрецькою мовою з комунікативно-прагматичних позицій. Встановлюються розбіжності в їх функціонуванні в різних видах законодавчих текстів і розкриваються причини даних відмінностей.

Ключові слова: законодавчий текст, кодекс, граматична категорія, спосіб, час, стану, перформатив.